

Så kan EU bygga en stark grön industri

Svenska Dagbladet den 27 januari 2025

Inom EU finns en oro för att medlemsländerna tappar konkurrenskraft gentemot USA och Kina. Framför allt bekymrar politiker sig för att EU inte är tillräckligt starkt i utvecklingen av gröna industrier. Exempelvis batterier, solpaneler och vindkraftverk kommer att bli än viktigare framöver och att låta omvärlden stå för all produktion kan innebära en lägre europeisk ekonomisk tillväxt och lägre levnadsstandard. Som ett resultat har EU lanserat "Net-Zero Industry Act" (NZIA) för att stärka den industriella konkurrenskraften inom teknologier avgörande för klimatmålen.

NZIA kommer inte att räcka. För att hållbart stödja både klimatomställning och konkurrenskraft krävs en djupare förståelse för på vilket sätt Europa fallerar. I en ny vetenskaplig studie undersöker vi åtta gröna industrier inom EU. Den första slutsatsen är något överraskande – EU är världsledande när det gäller ny grön teknologi inom energiområdet. EU har exempelvis betydligt fler patent inom grön teknologi än både Kina och USA. En god teknologisk bas förbättrar förutsättningarna för en europeisk grön industri, men det kommer troligen inte att i grunden göra EU mer framgångsrikt om inte forskningen kompletteras med andra åtgärder.

Fokus bör ligga på vår studies andra slutsats: den gröna produktionen sker utanför EU, framför allt i Kina. EU är nettoimportör av alla åtta gröna teknologier som vi undersöker. Att öka produktionen kräver ett näringslivsklimat som uppmuntrar investeringar och företagande. Om inte investeringarna ökar kommer EU hamna än mer efter. I dagsläget svarar Kina för nästan hälften av investeringarna i produktionskapacitet i gröna industrier. EU:s investeringar är förvisso större än i USA men endast ungefär en tredjedel av Kinas.

Den teknologiska grunden gör förutsättningarna goda för att EU med rätt politik kan få fram innovativa företag som blir marknadsledande inom olika gröna segment. Här är det på sin plats att nämna att näringslivsklimatet är bra i exempelvis Sverige och ett antal andra länder i norra Europa. Däremot finns det en betydande förbättringspotential i stora delar av Central- och Sydeuropa, inklusive i de stora och viktiga länderna Tyskland och Frankrike.

Ett förbättrat europeiskt näringslivsklimat bör exempelvis fokusera på energitillgång, infrastruktur, en fungerande kapitalmarknad och förenklade regleringar. EU:s stora fördel är en betydande gemensam marknad vilket underlättar för företag att skala upp sin verksamhet och nå lönsamhet, men denna marknad måste vårdas och fördjupas. Senare års gränskontroller bör avvecklas och när det gäller integration av tjänstehandel finns mycket att göra.

Industripolitik av ett mer interventionistiskt snitt är på stark uppgång runt om i världen. Det handlar om subventioner till industrier och företag. I USA subventioneras grön teknologi och fossilfri energiframställning under det så kallade IRA-programmet och i Kina är massiva subventioner till inhemska företag en del av President Xi Jinpings strävan mot ett minskat omvärldsberoende, manifesterat exempelvis i "made in China"-politiken.

Det är inte självklart hur EU ska svara på USA:s och Kinas subventioner. EU måste här genomföra en svår balansgång mellan klimatpolitik och näringspolitik. Det mest effektiva för klimatet är att exempelvis importera subventionerade elbilar och solpaneler från Kina. Det relaterar till den traditionella nationalekonomiska rekommendationen för hur man ska bemöta utländska subventioner: att inte svara med motåtgärder. Argumentet bygger på att om omvärlden subventionerar sina företag blir den europeiska konsumtionen billigare.

Samtidigt innebär utländska subventioner att spelplanen förändras och att europeiska företag får det svårare att konkurrera. Ett aktuellt exempel är hur subventionerade kinesiska elbilsproducenter hotar Europas viktiga bilindustri. Följden blir en samhällsekonomisk kostnad i termer av industriell utslagning, minskad sysselsättning och geopolitisk sårbarhet. En sådan utveckling kan få betydande sociala och möjligen politiska konsekvenser. Även klimatomställningen i EU lär i ett sådant scenario gå i stöpet. Sjunkande inkomster och levnadsstandard leder sannolikt till en minskad klimatpolitisk ambitionsnivå.

Hur ska då EU bemöta utländska subventioner? Såväl EU centralt som i individuella medlemsländer som Tyskland och Frankrike ropas det på egna subventioner. EU bör emellertid inte ta efter Kina och USA. En sådan politik är behäftad med stora svårigheter och den samhällsekonomiska avkastningen på dylika satsningar är ofta mycket låg.

Enligt vår mening är i stället den nya EU-politiken att lägga på en tull vid import av varor med kraftiga utländska subventioner rimlig och bättre än egna subventioner. En tull rubbar inte konkurrensen mellan europeiska företag: alla europeiska företag skyddas mot konkurrens från subventionerade utländska företag men konkurrensen mellan europeiska tillverkare förblir oförändrad.

EU står vid ett vägskil där valet av näringspolitik kommer att definiera unionens framtida konkurrenskraft och roll i den globala klimatomställningen. Med rätt politik har EU möjlighet att dra nytta av sin starka teknologiska bas och skapa ett näringslivsklimat som främjar innovation och produktion inom gröna industrier. Men det kräver mod att välja strategier som inte bara svarar på kortsiktiga utmaningar, utan som bygger ett långsiktigt hållbart fundament. Genom att prioritera tullar över subventioner, fördjupa den inre marknaden och stärka infrastrukturen kan EU positionera sig som en global ledare – inte bara i forskning, utan också i produktion och export av grön teknologi. Nu är det upp till politikerna att visa att de kan förena klimatambitioner med en stark näringspolitik.

Hans Löf
Fredrik Sjöholm
Andreas Stephan